

**Uluslararası 9th International
Eskişehir Eskişehir
Pişmiş Terra
Toprak Cotta
Sempozyumu Symposium**

**05-20 EYLÜL/SEPTEMBER 2015
ESKİŞEHİR TÜRKİYE**

GÜLAY KANATLI ANISINA

**9. Uluslararası
Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu
Bildiriler Kitabı**

Eskişehir Tepebaşı Belediyesi yayınıdır.

*Tepebaşı Belediyesi Hoşnudiye Mahallesi Şahin Caddesi
No: 84 Tepebaşı, Eskişehir*

*Bildiriler kitabında yer alan her türlü görüş, fikir,
bilimsel sav ve alıntılar, teknik tasarımı, tablo ve şekiller,
bildiri yazar / yazarlarına aittir ve bunlardan ötürü
Eskişehir Tepebaşı Belediyesi sorumlu tutulamaz.*

Publication of Eskişehir Tepebaşı Municipality.

*Any option(s), idea(s), scientific claim(s) and quotations,
technical designs, tables and figures taking place in
papers in the proceedings book are those of the author(s),
for those neither editor(s) nor Tepebaşı Municipality may
be held responsible.*

*Logo Tasarım Prof.Dr. Bilgehan Uzuner'e,
Kapak Tasarımı Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız'a ait olup,
teşekkür ediyoruz.*

*We would like to express our thanks both to
Assoc.Prof. Bilgehan Uzuner for designing the logo of
Symposium and to Cemalettin Yıldız for designing the
cover and visual of the Symposium.*

ISBN: 978-605-65174-9-5

Önsöz

Bu yıl 9'uncusunu düzenlediğimiz Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu ile tarihte imalatı yapılan ilk yapı malzemesi olan pişmiş toprak; bilimsel, sanatsal ve sektörel olarak ele alınmak, bu alanlarda farklı faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

İlk kez MÖ 3. Yüzyılda Mezopotamya'da kullanıldığı bilinen pişmiş toprak, yine MÖ 4. yüzyılda Babil Kulesi'nin yapımında kullanılmıştır. Sonraki zamanlarda endüstriyel bir malzeme olarak kullanımı yaygınlaşan pişmiş toprak, MÖ 4. yüzyılda Anadolu'da Lidyalılar tarafından üretilmiş, Yunanlıların ve Bizanslıların katkılarıyla birlikte, Selçuklu dönemi ve Osmanlı dönemine geçişte bu alanda önemli gelişmeler olmuştur. Daha sonraları, Anadolu'da ve Avrupa'da kullanımı yaygın bir malzeme haline gelmiştir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra Marmara ve Ege bölgesinde yaygınlık kazanan tuğla- kiremit üretimi, ithal makinelerin gelmesiyle hız kazanmış, sonraları yerli makinelerle de üretim devam etmiştir.

Eskişehir de, Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak, tuğla- kiremit sektörünün önemli üretim merkezlerinden bir olmuştur. Özellikle Eskişehir'in Tepebaşı bölgesi, bu alanda üretim yapan köklü işletmelerin bulunduğu bölgedir. 1920'li yıllara gelindiğinde, Eskişehir'de kent ekonomisine önemli katkı veren bir sektörden söz edilmeye başlanmıştır.

Eskişehir'de bir gelenek halini alan sempozyum, bir yandan kentin önemli kimliklerinden biri olan tuğla ve kiremit sektörünü sahiplenmek, pişmiş toprağı sanatsal olarak değerlendirmek ve bu alandaki bilimsel çalışmalarını bir araya getirmek gibi bir işlevi üstlenmiştir.

9'uncu sempozyumda 24 bilimsel sunum gerçekleştirilirken, toplamda bu zamana kadar 352 bilimsel sunum kitaplaştırılarak, geleceğe taşınmıştır.

Eskişehir Tepebaşı Belediyesi olarak ilkinin 2001 tarihinde gerçekleştirdiğimiz Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu, 2002 ve 2003 yıllarında da devam ettikten sonra, zorunlu bir ara verilmiş ve 2010 yılında tekrar düzenlenmeye başlamıştır.

Gelecek yıllarda da yeni sempozyumları; sanatçıların, üreticilerin ve Eskişehir halkının katkılarıyla sürdüreceğiz. Yeni sempozyumlarda buluşmak dileğiyle, sempozyuma katkı veren herkese teşekkür ederim.

Dt. Ahmet ATAÇ
Eskişehir Tepebaşı Belediye Başkanı

Aşağıdaki kurumlara katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

- *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı*
- *Eskişehir Valiliği*
- *Eskişehir Büyükşehir Belediyesi*
- *Anadolu Üniversitesi*
- *Osmangazi Üniversitesi*

Aşağıdaki destekçilere katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

- *Başak*
- *Aytemiz İnşaat*
- *Espark*
- *Eti*
- *Polimeks Holding*
- *Aydoğanlar İnşaat*
- *Atabir İnşaat*
- *Otokoç Otomotiv*
- *Maş Magnezit A.Ş.*
- *Hedef Grup Eğitim Araçları*
- *Yalçın İnşaat*
- *Mado*
- *Vinola Ankastre*
- *Atışkan Yapı Ürünleri*
- *T.C. Ticaret Borsası Başkanlığı*
- *Jms-Jamak*
- *Rixos Termal Eskişehir*

I would like to express my thanks to the institutions below for their contributions.

- *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı*
- *Eskişehir Valiliği*
- *Eskişehir Büyükşehir Belediyesi*
- *Anadolu Üniversitesi*
- *Osmangazi Üniversitesi*

I would like to express my thanks to the institutions below for their contributions.

- *Başak*
- *Aytemiz İnşaat*
- *Espark*
- *Eti*
- *Polimeks Holding*
- *Aydoğanlar İnşaat*
- *Atabir İnşaat*
- *Otokoç Otomotiv*
- *Maş Magnezit A.Ş.*
- *Hedef Grup Eğitim Araçları*
- *Yalçın İnşaat*
- *Mado*
- *Vinola Ankastre*
- *Atışkan Yapı Ürünleri*
- *T.C. Ticaret Borsası Başkanlığı*
- *Jms-Jamak*
- *Rixos Termal Eskişehir*

İçindekiler

SERAMİKTE GİZEM: ŞEYTAN SÜRAHİSİ <i>MYSTERY IN CERAMIC: DEWILISH JUG</i> Kamuran AK	9
İRAN İSFAHAN CUMA CAMİİ'DE BÜYÜK SELÇUKLU DÖNEMİNDE YAPILAN ÇİNİLERİN ÖZELLİKLERİ <i>THE CHARACTERISTIC OF THE TILES GREAT SELJUK'S PERIOD IN ISFAHAN IN IRAN</i> M.Birol AKALIN	23
TOPRAK RENKLİ BİR DÜNYA: TARİHTE SIRSIZ SERAMİKLER <i>A WORLD WITH COLOURS OF EARTH: CERAMICS WITHOUT GLAZE IN HISTORY</i> Ayşe BALYEMEZ	45
ÜÇ FARKLI RENK DUVAR KAROSU SIRININ ARTİSTİK AMAÇLI KULLANIM İÇİN GELİŞTİRİLMESİ <i>DEVELOPING OF THREE DIFFERENT WALL TILE GLAZES ACCORDING TO USE OF ARTISTIC PURPOSE</i> Hasan Başkırkan, Karın Gudaoğlu	59
MEDENİYETLER ARASINDAKİ ETKİLEŞİM KÖPRÜSÜ:SERAMİK (ARKEOMETRİK YAKLAŞIM) <i>INTERACTION BRIDGE AMONG THE CIVILIZATIONS:CERAMICS (ARCHAEOLOGICAL APPROACH)</i> MURAT BAYAZİT, ALİ AKIN AKYOL	69
TÜRKİYE'DEKİ SERAMİK ARKEOMETRİSİ ÇALIŞMALARI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME <i>EVALUATION OF ARCHAEOLOGICAL STUDIES FOR CERAMICS IN TURKEY</i> MURAT BAYAZİT, HAZAL ÖZLEM ERUŞ (ERSAN), GÜRBÜZ TAŞKIRAN	79
FARKLI KALORİLERDE KÖMÜR KATKISININ TUĞLA BÜNYENİN POROZİTESİNE ETKİSİ <i>THE EFFECT ON POROSITY OF BRICK BODY ADDITIVE COAL IN DIFFERENT CALORIES</i> Nihal Derin Coşkun, Mertcan Kırac, Ayşe Selcen ŞAHİN, Veli Uz.....	87
ASİDİK POMZANIN TUĞLA BÜNYEDE ETKİLERİ <i>EFFECTS OF ACIDIC PUMICE ON BRICKS BODY</i> Nihal Derin COŞKUN, Muammer HACILAR, Ayşe Selcen ŞAHİN, Cansu SERKAYA, Veli UZ	95
ANTİK ÇAĞDAN GÜNÜMÜZE KİREMIT <i>TILES FROM ANTIQUITY TO THE PRESENT</i> Ebru ELPE	103
SİLİS İÇEREN MALZEMELERLE ÇALIŞMALARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ <i>OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY IN WORKING WITH SILICA-BASED MATERIALS</i> Hazal Özlem (Ersan) Eruş, Gürbüz TAŞKIRAN, Murat BAYAZİT	115
YÜZEYDE ÇİZGİ <i>LINE ON THE SURFACE</i> Prof. Pınar GENÇ	123
ŞALOMADA CAM ŞEKİLLENDİRMEYE ÜÇ FARKLI YORUM <i>THREE DIFFERENT INTERPRETATIONS IN FLAMEWORKING GLASS</i> Prof. Soner GENÇ, Arş. Gör. Esin KÜÇÜKBİÇMEN	141
ZONGULDAK YÖRESİ FINDIK KABUĞU KÜLÜNÜN FARKLI KALSİYASYON SICAKLIKLARINDA KURŞUNLU-BORLU VE ALKALİLİ SIR BÜNYELERİNDEKİ ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI <i>INVESTIGATION OF VARIOUS EFFECTS IN LEAD-BORON AND ALKALINE GLAZES OBTAINED BY USING ZONGULDAK REGION GROWN HAZELNUT SHELL ASHES FIRED AT DIFFERENT CALCINATION DEGREES</i> Prof. Soner GENÇ, Ufuk GÜLAÇTI.....	159
BİR SERAMİK USTASI OLARAK : GUSTAVO PEREZ VE TASARIM ANLAYIŞI <i>A MASTER IN CERAMICS : GUSTAVO PEREZ AND DESIGN CONCEPT</i> Ece KANIŞKAN	175
SOFRA EŞYASININ DÖNÜŞTÜRÜLMESİ İLE YENİ TASARIMLAR <i>NEW DESIGNS WITH TRANSFORMATION OF TABLEWARE</i> Aygün DİNÇER KIRCA	185

DIŐ MEKÂNDA CAM HEYKEL VE TASARIM UYGULAMALARI <i>THE OUTDOOR APPLICATION OF GLASS SCULPTURE AND DESIGN</i> Ekrem Kula	203
NEFELİNLİ SİYENİTİN SERAMİK SAĐLIK GEREĞLERİ ÜZERİNE ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI <i>INVESTIGATION ON THE NEPHELINE SYANITE IN SANITARYWARES</i> Nazım KUNDURACI, Tuna AYDIN	213
KENTSEL DÖNÜŐÜMDE BİR ESTETİK UNSUR OLARAK SERAMİK SOKAK TABELALARININ GÖRSEL ve TİPOGRAFİK YÖNDEN İRDELENMESİ ve KÜTAHYA ÖRNEĞİ <i>THE STUDY OF CERAMIC STREET SIGNS AS AN AESTHETIC ELEMENT IN TERMS OF TYPOGRAPHIC AND VISUAL IN URBAN TRANSFORMATION AND EXAMPLE OF KUTAHYA</i> Levent MERCİN, Nurettin GÜLAÇTI, Sibel YEŐİL	221
İNORGANİK KATI ATIKLARIN SERAMİK ÇAMURLARINDA DEĞERLENDİRİLMESİ <i>EVALUATION OF INORGANIC WASTES IN CERAMIC BODIES</i> Nergis KILINÇ MİRĐALI, Șerife YALÇIN YASTI	231
MAVİMSİ-YEŐİL VE SARIMSİ-YEŐİL FOSFORESANS PİGMENTLERİN ÇİNİ SIRINDA DEĞERLENDİRİLMESİ Keriman PEKKAN, Yalçın GÜN, Eda TAŐÇI, Bekir KARASU	249
NEVŞEHİR MÜZESİ'NDE BULUNAN PİŞMİŞ TOPRAK UNGUENTARİUMLAR <i>TERRA-COTTA UNGUENTARIUM LOCATED IN NEVSEHIR MUSEUM</i> Barış Emre SÖNMEZ	261
UÇUCU KÜLÜN SIR ÖZELLİKLERİNE ETKİLERİ <i>THE EFFECTS OF FLY ASH ON THE GLAZE PROPERTIES</i> Ensar TAÇYILDIZ	279
ÜÇÜNCÜ PİŐİRİM OLARAK SAGAR PİŐİRİMİNDE, DÜŐÜK DERECELİ OPAK SIR EFEKTLERİNİN ARAŞTIRILMASI <i>RESEARCH ON LOW DEGREE OPAQUE GLAZE EFFECTS IN SAGGAR FIRING AS THIRD FIRING</i> İsmail YARDIMCI, Ezgi GÖKÇE, Ömer GÖRKEM, Beril GÖKAKIN	287
İZMİR HABAŐ ATIK DEMİR CURUFLARININ SERAMİK ÇAMURLARINDA KULLANIMI <i>THE USE OF IZMIR HABAS SLAG IRON SLAGS IN CERAMIC BODIES</i> Șerife YALÇIN YASTI, Fahrettin ÖZTÜRK	305

NEVŞEHİR MÜZESİ'NDE BULUNAN PIŞMIŞ TOPRAK UNGUENTARIUMLAR

TERRA-COTTA UNGUENTARIUM LOCATED IN NEVSEHIR MUSEUM

Öğr. Gör. Barış Emre SÖNMEZ
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Avanos Meslek Yüksekokulu
Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü
besonmez@nevsehir.edu.tr

ÖZET

Nevşehir Müzesi'nde pişmiş topraktan yapılmış ve değerlendirmeye alınmış bir grup unguentarium bulunmaktadır. Nevşehir Müzesi'nde bulunan pişmiş toprak unguentariumlar İğ formu (Fusiform) ve Torba formu (Bulbous) olarak sınıflandırılmıştır. Pişmiş toprak unguentariumların kili kiremit renkli, açık kiremit renkli, açık kahverengi, devetüyü renkli ve krem renkten oluşmaktadır. Nevşehir Müzesi'nde bulunan pişmiş toprak unguentariumlar astarlı-astarsız ve cilalı-cilasız olmak üzere bulunmaktadır. En erken unguentarium M.Ö. 3. yüzyıl ortalarına ait olup en geç unguentarium ise M.S. 2. yüzyıl içlerine tarihlenmektedir. Nevşehir Müzesi'nde Roma Dönemine ait pişmiş toprak unguentariumların yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pişmiş Toprak, Unguentarium, İğ Form, Torba Form.

ABSTRACT

There is a group of evaluated terra-cotta unguentarium in Nevsehir Museum. The terra-cotta unguentarium in Nevsehir Museum is classified as Fusiform and Bulbous. Colour of terra-cotta unguentarium is brick red, light brick red, light brown, fallow, and cream. The terra-cotta unguentarium in Nevsehir Museum appears as lined-unlined and polished-unpolished. The earliest unguentarium belongs to the middle of

· Nevşehir Müzesi'nde bulunan pişmiş toprak unguentariumlar üzerinde çalışma yapmama izin veren Nevşehir Müzesi Müdürü Sayın Murat E. Gülyaz'a teşekkür ederim.

the 3rd century BC and the latest unguentarium dates back to 2nd century AD. In Nevsehir Museum, the density of terra-cotta unguentarium that belongs to Roman period draws attention.

Keywords: Terra-cotta, Unguentarium, Fusiform, Bulbous.

1. GİRİŞ

Neolitik Dönem ile birlikte pişmiş toprak malzemeler insanoğlunun yaşamına girmiştir. Neolitik Dönem, İnsanoğlunun günlük yaşamında kullanacağı ve ona büyük bir kolaylık sağlayacağı kap-kacak ya da çanak-çömleğin üretmek için çok önemli bir aşamayı¹. Anadolu'da yaşayan insanların yaşamına yaklaşık M.Ö. 7. bin yıllarından itibaren kap-kacağın girdiği bilinmektedir. Kilin belli işlemlerden geçirildikten sonra pişirilerek sertleştirilmesi ve elde edilen kap-kacağın Anadolu insanının yaşamına girmesi onun hayatında çok önemli değişiklikleri de peşinden getirmiştir. İnsanlar pişirme teknolojilerini geliştirmesiyle birlikte elde ettikleri bilgi birikimini birleştirerek kap-kacak yapımından daha fazla alanda çeşitlenmelere girmiştir. İnsanlar sosyal yaşamlarında, inanç yapılarında kullanılmak üzere çeşitli idoller ortaya koymuş ve ihtiyaçları doğrultusunda kili şekillendirmiş ve fırınlarda pişirmiştir². Kalkolitik ve Tunç Çağları'nda çeşitli formlar ortaya çıkmıştır. Demir Çağı'nın başlarında itibaren geometrik bezemeli kapların ağırlık kazandığı görülmüştür³. Bu gelişmeler Yunan ve Anadolu seramiği üzerinde çeşitli gelişmeleri sağlamıştır. Yunanistan'da Korinth Seramiğinin⁴ etkinliği ve bunu izleyen süreçle birlikte Siyah Figür⁵, Kırmızı Figür⁶ tekniği ile seramiklerin gelişimi Hellenistik⁷ ve Roma⁸ Dönemlerinde de devam etmiştir. Genellikle mezar hediyesi olarak kullanılan unguentariumlar, M.Ö. 4.yüzyılın sonlarından başlayarak M.S. 7.yüzyıla kadar kullanılmıştır. Unguentariumlar Anadolu'da da geniş bir alana yayılmış durumdadır. Müzelerde de sıklıkla karşımıza çıkan unguentariumlar, Nevşehir Müzesi'nde de bulunmakta olup bir kısmı sergilenmekte bir kısmı ise

---

¹ Sevin 1999, 26.

² Özdoğan 2011, 78-83.

³ Coldstream 2008.

⁴ Akurgal 1997.

⁵ Boardman 2003.

⁶ Boardman 2000.

⁷ Pollitt 1986, 256.

⁸ Hayes 1972.

depoda saklanmaktadır. Nevşehir Müzesi'nde bulunan pişmiş toprak unguentariumlar belli formlar içerisinde değerlendirilerek bir kronoloji oluşturulacaktır.

2. UNGUENTARIUM

2.1. Unguentarium Terminolojisi ve Kullanımı

Mezar armağanlarının dışında günlük kullanımda da ortaya çıkan unguentariumlar, antik dünyanın önemli bir seramik grubunu temsil etmektedir. Unguentariumlar, arkeolojik kazılarda sıklıkla karşımıza çıkan ve çalışılan alanın tarihlendirilmesinde de yardımcı olan bir seramik grubudur. Unguentariumlar, arkeolojik kazı alanlarında sıklıkla mezar buluntuları olarak ortaya çıktığından; unguentariumun tanımı yapılırken ağırlıklı olarak buluntu yeri de dikkate alınarak bir tanımlama yapılmaktadır. Unguentarium terimini 20. yüzyılın başlarında Kartaca'da kazı yapmış olan Fransızlar Arkeologlar⁹ tarafında kullanılmaya başlanmıştır¹⁰. Unguentarium, kokulu yağ kapları olarak da adlandırıldığı gibi gözyaşı şişesi olarak da adlandırılmaktadır¹¹. Unguentarium lacrimaria ya da lacrimatorium, balsamaria, olfactoriolum olarak da adlandırılabilir¹².

Unguentariumunlar çeşitli parfüm¹³ ve yağları¹⁴ saklamak amaçlı kullanılmıştır¹⁵. Ancak, unguentariumunların kullanım alanlarının farklılaşmasına rağmen¹⁶, unguentariumlar sıklıkla nekropol alanlarında karşımıza çıkmaktadır¹⁷. Arkeolojik kazı alanlarında buluntu yerlerinin sıklıkla Hellenistik ve Roma Dönemine ait olan nekropol yerlerinin olması bizlere unguentariumlar hakkında bilgi vermektedir. Nekropol yerlerinde ölenlere saygı amaçlı olarak ölen kişinin ardından

---

⁹ Gaucker 1915, 514.

¹⁰ Baldiran 1998, 335.

¹¹ Stern 2008, 291; Thompson 1934, 473.

¹² Anderson-Stojanovic 1987, 106.

¹³ Daremberg – Saglio 1963, 591.

¹⁴ Thompson 1934, 335.

¹⁵ Hayes 1997, 85.

¹⁶ Türker 2005, 311-312.

¹⁷ Saraçoğlu 2011, 3.

onun için ne kadar çok üzüntü duyulduğunu göstermek için gözyaşlarının toplanıp mezara bırakıldığı ve bu amaçla kullanıldığı düşünülmektedir¹⁸.

2. 2. Unguentarium Formunun Ortaya Çıkışı ve Yayılımı

Genellikle mezar alanlarında az da olsa yerleşim alanlarında bulunan unguentariumlar arkeolojik kazı alanlarında ortaya çıkmaktadır¹⁹. Bu kadar sıklık karşımıza çıkan unguentariumların tam olarak çıkış yeri ve zamanı hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Ege ve Akdeniz’de var olan birçok nekropol alanında sıklıkla karşılaşıldığı için bunların nerede ve nasıl ortaya çıktığını belirlemekte zorlaşmaktadır²⁰. Unguentariumların hangi formdan geliştiği net bir şekilde bilinmese de bodur lekythosların²¹ devamı olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir²². Unguentariumların M.Ö. 4. yüzyılda ortaya çıktığı ve M.S. 7. yüzyıla kadar değişik formlarda kullanılarak varlığını sürdürdüğü bilinmektedir²³. Unguentariumların çıkış yeri olarak L. Forti, İspanya’da M.Ö. 5. yüzyılın yerleşim yeri olan Ampurias’ı ortaya koymaktadır²⁴. Ampurias’taki mezar buluntularında unguentariumların erken ve klasik formu bulunmaktadır; ancak bu örneklerde bulunması ve bu yerleşim yerinin dışında görülmemesi durumu biraz güçleştirmektedir²⁵. H. Thompson, unguentariumların doğu merkezli olabileceğini ileri sürmektedir²⁶. Thompson, bu merkezin Mısır’da İskenderiye yerleşim yerinin unguentariumların çıkış yeri olabileceğini ileri sürmüştür; fakat Thompson’un önerisini destekleyecek herhangi bir kanıt yoktur²⁷. Unguentariumların ortaya çıkış yerinin Mısır olduğunu ileri süren diğer bir kişi ise Westholm’dur. Westholm, Mısır’da pişmiş topraktan ve çeşitli malzemelerden yapılmış olan; unguentariuma form olarak benzeyen kapların olduğunu ileri sürmüştür²⁸. Unguentariumların ortaya çıkış yerinin Ürdün coğrafyasında olabileceğini ileri süren kişi ise Hayes’tir. Hayes, gerek yağların

¹⁸ Young 1951, 268-269.

¹⁹ Baldıran 1998, 335-336.

²⁰ Saraçoğlu 2011, 4; Hayes 1971, 246.

²¹ Camilli 1999, 24 vd.

²² Khairy 1980, 85.

²³ Özahanlı, Fırat 2011, 9.

²⁴ Forti 1962, 143 vd.

²⁵ Baldıran 1998, 336; Anderson-Stojanovic 1987, 105.

²⁶ Thompson 1934, 473.

²⁷ Baldıran 1998, 336.

²⁸ Vessberg 1956, 74 vd.

korunması ve taşınması gerekse kutsal suların taşınmasından dolayı unguentariumların bu bölgede ortaya çıkabileceğini²⁹ öne sürmüş ise de daha sonraki çalışmalarında unguentariumların çıkış yerinin Batı Anadolu olduğunu ileri sürmüştür³⁰. Guz-Zilberstein, unguentariumların çıkış yerinin Ege Bölgesi olduğunu³¹; Talcott ise unguentariumların çıkış yerinin Kıbrıs olduğunu ileri sürmüştür³². Åström ise unguentariumların çıkış yerinin Kıta Yunanistan olduğunu ileri sürmüştür³³. Unguentariumların ortaya çıkış yerleri kesin olarak bilinmese de şunu çok iyi görmekteyiz ki unguentariumlar, Suriye'den İspanya'ya; Mısır'dan Yunanistan'a; Anadolu'dan Kıbrıs'a kadar çok geniş bir yayılım alanında bulunmaktadır³⁴. Unguentariumlar Anadolu'nun birçok antik yerleşim yerinde bulunmuştur. Anadolu'da Ephesos³⁵, Milas³⁶, Knidos³⁷, Stratonikeia³⁸, Tralleis³⁹, Labraunda⁴⁰, Kelenderis⁴¹ gibi birçok yerde unguentariumlar bulunmuştur.

2. 3. Hellenistik ve Roma Dönemi Unguentariumlarının Form Gelişimi

Unguentariumların hangi formdan geliştiği net bir şekilde bilinmese de bodur lekythosların⁴² devamı olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir⁴³. Unguentariumların M.Ö. 4. yüzyılda ortaya çıktığı ve M.S. 7. yüzyıla kadar değişik formlarda kullanılarak varlığını sürdürdüğü bilinmektedir⁴⁴. Unguentariumlar erken dönemde ortaya çıktıklarında form olarak testi formuna benzemekle birlikte farklılığı da içinde taşımıştır. Unguentariumlar yuvarlak karınlı, uzun boyunlu ve düz kaideliydi; ancak testilerde görülmekte olan kulplar unguentariumlar da görülmemekteydi; bu da

²⁹ Hayes 1971, 246.

³⁰ Hayes 1992, 209.

³¹ Guz-Zilberstein 1995, 304.

³² Talcott 1970, 191.

³³ Åström 1964, 187 vd.

³⁴ Saraçoğlu 2011, 4.

³⁵ Gassner 1997, 99.

³⁶ Kızıl 2009.

³⁷ Dottwerweich 1999, 89 vd.

³⁸ Baldıran 1998, 337-341.

³⁹ Ölmez 2000, 27 vd.

⁴⁰ Hellström 1965.

⁴¹ Zoroğlu 1986.

⁴² Camilli 1999, 24 vd; Anderson-Stojanovic 1987, 108.

⁴³ Khairy 1980, 85.

⁴⁴ Özahanlı, Fırat 2011, 9.

unguentariumları form olarak ortaya çıktığında testiden ayıran en önemli özelliktir⁴⁵. Erken dönem örneklerinde unguentariumlar kaidesiz, uzun ince gövdeli ve fazla uzun olmayan boyun ile birlikte geniş olamayan bir ağız yapısına sahiptir⁴⁶.

Unguentariumlar Hellenistik ve Roma Dönemlerinde farklı formlarda görülmüştür. Hellenistik Dönem içerisinde İğ formu (Fusiform)⁴⁷; Roma Dönemi'nde ise Torba formu (Bulbous) olarak görülmüş ve sınıflandırılmıştır⁴⁸. İğ formu unguentariumlar, ağızları yayvan ve kenarları aşağıya doğru hafifçe genişleyen bazen de sarkan biçimli⁴⁹; uzun silindirik boyunlu, geniş yumurta karınlı olup karın kısmı aşağıya doğru gittikçe daralmakta ve çoğu zaman da düz bir kaide ile bitmektedir⁵⁰. Erken dönemde geç döneme doğru ilerledikçe unguentariumların ayak kısmı uzamaya; karın kısmı ise daralmaya başlamıştır. Böylece unguentariumlar M.Ö. 3. yüzyılın sonlarına doğru iğ formunu yakalamaya başlamıştır⁵¹. M.Ö. 2. yüzyıla birlikte unguentariumların boyun uzunlukları ile ayak uzunlukları neredeyse eşit duruma gelmiştir. Boyun ve ayak uzunlukları, unguentariumları Hellenistik Dönem içerisinde alt dönemlere⁵² ya da zamanlara yerleştirmemizi sağlamıştır⁵³. M.Ö. 3. yüzyılın sonlarına doğru boyun konik bir biçim kazanmış ve kabın iç hacmi küçülmüştür⁵⁴. M.Ö. 3. yüzyılın sonlarından M.Ö. 2. yüzyılın içlerine kadar unguentariumların ağız kısmı dışa çekik ve aşağı sarkık biçimdedir. Unguentariumların omuz genişliği boyun yüksekliğine yakındır. Unguentariumlar bu dönem içerisinde uzun silindirik ayak ve yuvarlak bir kaideye sahiptir; böylece boyun ve ayak yüksekliği artmıştır⁵⁵. M.Ö. 2. yüzyılın sonundan M.Ö. 1. yüzyılın içlerine kadar tarihleyebileceğimiz İğ formu unguentariumların dışa çekik ağız yapısını, ince-uzun boyunları ile ovalliğini kaybetmiş; bunun yerine

---

⁴⁵ Özahanlı, Fırat 2011, 9.

⁴⁶ Hayes 1971.

⁴⁷ Khairy 1980, 85.

⁴⁸ Baldiran 1998, 335; Dottwerweich 1999.

⁴⁹ Robinson 1959, 15.

⁵⁰ Baldiran 1998, 335-336.

⁵¹ Pemberton 1985, 284-286

⁵² Saraçoğlu 2011, 4-5.

⁵³ Anderson-Stojanovic 1987, 107-108.

⁵⁴ Baldiran 1998, 336-337.

⁵⁵ Anderson-Stojanovic 1987, 110.

incelip uzamış karın yapısını kaybetmiştir⁵⁶. Gövde incelip uzamış, karın artık yumurta formunu tamamen kaybetmiştir. İçi dolu olan ince uzun ve silindirik formu unguentarium ayakta durmakta zorlanmaktadır⁵⁷.

M.Ö. 1. yüzyılın ortalarında itibaren İğ formu unguentariumlar değişikliğe uğramıştır. Unguentariumlarda görülen ince-uzun ayaklar ortandan kalkmış; onun yerine sarkık karınlı, torba formu unguentariumlar ortaya çıkmıştır⁵⁸. Bu formdaki unguentariumlar ağırlıklı olarak M.S. 2. yüzyılın içlerine kadar devam etmiştir⁵⁹. Torba formu unguentariumlar, dışa hafif taşkın dudaklar, silindirik formu, uzun boyunlu, torba karınlı ve kaidesiz düztabanlıdır⁶⁰. M.Ö. 1. yüzyılın sonlarından M.S. 2. yüzyıla içlerine kadar tarihleyebileceğimiz, İğ ve Torba biçimli unguentariumlardan farklı bir tip olarak karşımıza kaide tipinden dolayı “konik kaideli” olarak adlandırılmış unguentariumlar çıkmaktadır. Boyun ve karın kısmından dolayı oldukça büyük bir hacme sahip olan bu kaplar, dışa çekik ağız, dudağın hemen altından başlayan dışa doğru hafif boğumlu, ince-uzun silindirik boynu ile yumurta biçimini andıran gövdesi, ayakta kolayca durmasını sağlayan içi boş ve dolu olabilen yüksek konik kaidesiyle bir formdur⁶¹. M.S. 2. yüzyıla tarihleyebileceğimiz diğer bir unguentarium formu ise dışa dönük ağız kenarı, ince uzun ve silindirik boyun, koni şeklindeki üçgenimsi sarkık gövde, yere kolayca oturmasını sağlayan düz bir dip kısmına sahiptir. Diğer unguentariumlara göre daha kaba bir form göstermektedir⁶².

3. NEVŞEHİR MÜZESİ UNGUENTARIUMLARININ TİPOLOJİK DEĞERLENDİRİLMESİ

Nevşehir Müzesi’nde 43 tane pişmiş toprak unguentarium bulunmaktadır. Pişmiş toprak unguentariumların 9 tanesi iğ formu, 34 tanesi ise torba formudur. Pişmiş toprak unguentariumların kili kiremit renkli, açık kiremit renkli, açık kahverengi, devetüyü renkli ve krem renkten oluşmaktadır. Bir kısım pişmiş toprak

⁵⁶ Saraçoğlu 2011, 6.

⁵⁷ Baldiran 1998, 337.

⁵⁸ Saraçoğlu 2011, 6-7.

⁵⁹ Bilde – Poulsen 2008, 280; Civelek 2001, 114-115.

⁶⁰ Baldiran 1998, 337; Anderson-Stojanovic 1987, 110-111.

⁶¹ Yaşar 2010, 26-27.

⁶² Isings 1957.

unguentariumlar astarlı-astarsız ve cilalı-cilasız olmak üzere bulunmaktadır. Pişmiş toprak iğ formu unguentariumların uzunlukları 11,5 cm. ile 29,3 cm. arası; torba formu unguentariumların uzunlukları ise 9 cm. ile 23,4 cm. arası değişmektedir.

3. 1. İğ Formlu (Fusiform) Unguentariumlar

Nevşehir Müzesi'nde bulunan 9 adet iğ formu unguentarium, Hellenistik Dönem içerisindeki tipoloji gelişime uygun olarak gözlenmiştir. Bu unguentariumlardan hareketle figür 1'de bulunan unguentarium erken bir örnek olarak M.Ö. 3. yüzyılın başları ya da ortalarına tarihlendirilmiştir⁶³. Unguentariumun dışa çekik ve aşağıya doğru sarkan ağız yapısına sahiptir. Boyun kısmı aşağıya doğru daralarak geniş yumurta biçimli karın kısmına geçilmektedir. Karın kısmı kaideye doğru daralmakta ve düz bir şekilde sonlanmaktadır. Ayak ile boyun biraz belirgin bir şekil almıştır. Figür 2'de yer alan unguentariumu farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.Ö. 3. yüzyılın sonları ya da M.Ö. 2. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir⁶⁴. Dışa çekik ve aşağıya doğru sarkan ağız yapısı, uzun silindirik boyun yapısına sahip olup vurgulanmış omuz yapısından yuvarlatılmış karın yapısına geçilmiştir. Uzun silindirik bir ayağa sahiptir. Figür 3'de yer alan unguentariumu farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.Ö. 2. yüzyılın ilk yarısı ya da ortalarına tarihlendirilmiştir⁶⁵. Dışa çekik ve aşağıya doğru sarkan ağız yapısı, silindirik bir boyun yapısı ve yuvarlatılmış karın yapısına sahiptir. Ayak kısmı boyun kısmına göre daha ince biraz da uzundur. Figür 4-9 arasında yer alan unguentariumları farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.Ö. 2. yüzyılın ortası ile M.Ö. 1. yüzyılın ortaları arasında tarihlendirilmiştir⁶⁶. Dışa çekik ağız yapısı bulunmaktadır. Karın yapısı artık yumurta biçimini kaybetmiş ve hacmi küçülmüş; böylece incelerek uzamıştır. Uzun boyun ve ayak yapısına sahiptir.

⁶³ Thompson 1934, Fig. 52, C 76; Knigge 1976, Taf. 69, No. 390; Rotroff 1997, Fig. 72, Pl. 85, 1171; Hellström 1965, Pl. 12, No. 165; Sams - Voigt 1990: 80, Fig. 8c.

⁶⁴ Baldiran 1998, Çiz. 19-20; Thompson 1934, Fig. 52, C 76; Ölmez 2000, Lev. XXVIII-K17.

⁶⁵ Edwards 1959, 267-268, Pl. 68, Fig. 21; Knigge 1976, Taf. 69, No. 390.

⁶⁶ Kunisch 1972, 100-101, Abb.7, 1-2; Metzger 1994, Lev. 34-35, No. 37; Rudolf 1978: 223, No. 59, Pl. 30; Thompson 1934, 368, Res. 52; Bucovala 1967, 70-71, 84; Jones 1950, 230, No. 237, Pl.135; Baldiran 1998, Çiz. 11-35.

3. 2. Torba Biçimli (Bulbous) Unguentariumlar

Nevşehir Müzesi'nde bulunan 34 adet torba formlu unguentarium, Geç Hellenistik ve Roma Dönemi içerisindeki tipoloji gelişime uygun olarak gözlenmiştir. Figür 10-14 arasında yer alan unguentariumları farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.Ö. 1. yüzyılın sonları ile M.S. 1. yüzyılın ortaları arasında tarihlendirilmiştir⁶⁷. Dışa dönük ağız kenarlı, ince ve uzun silindirik boyunlu, torba biçimli gövde, düz dipli bir yapıya sahiptir. Figür 15'de yer alan unguentarium farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir⁶⁸. Dışa çekik, aşağı sarkık dudaklı, uzun silindirik boyun gövdeye doğru hafif daralmakta, aşağı sarkık torba biçimli gövde, içi boş konik kaideye sahiptir. Figür 16-18 arasında yer alan unguentariumları farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.Ö. 1. yüzyılın sonları ile M.S. 1. yüzyılın ortaları arasında tarihlendirilmiştir⁶⁹. Dışa çekik, aşağı sarkık dudaklı, kısa silindirik boyun gövdeye doğru hafif daralmakta, aşağı sarkık torba biçimli gövde, düz dipli bir yapıya sahiptir. Figür 19-20 arasında yer alan unguentariumları farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.Ö. 1. yüzyılın sonları ile M.S. 1. yüzyılın sonları arasında tarihlendirilmiştir⁷⁰. Dışa dönük ağız kenarlı, ince uzun silindirik boyunlu torba biçimli sarkık gövde, içi boş kısa konik kaideye sahiptir. Figür 21'de yer alan unguentariumu farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.Ö. 1. yüzyılın sonları ile M.S. 1. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir⁷¹. Dışa çekik aşağı sarkık dudaklı, gövdeye doğru daralan boyun, sarkık torba biçimli gövde, düz dipli bir yapıya sahiptir. Figür 22-29 arasında yer alan unguentariumları farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.S. 1. yüzyılın ortasından M.S. 2. yüzyılın başları arasında tarihlendirilmiştir⁷². Dışa çekik aşağı sarkık dudaklı, gövdeye doğru daralan uzun boyun biraz geniş çaplı gövde, düz dipli bir yapıya sahiptir. Figür 30-40 arasında yer alan unguentariumları farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da

⁶⁷ Anderson-Stojanović 1987, 112, Fig. 7; Bruneau 1970, Fig. 117, 61.15; Lapp 1961, 199 A, D; Robinson 1959, Lev. 5, G 97-98, Lev. 18, M 6-7.

⁶⁸ Wiseman – Mano-Zissi 1976, 280, Fig. 11; Robinson 1959, Pl. 2, F 49.

⁶⁹ Saraçoğlu 2011, Çiz. 37-41; Anderson-Stojanović 1987, Fig. 1c; Bruneau 1970, Fig. 117, 61.15; Civelek 2001, Lev. XXXIV, U21.

⁷⁰ Yaşar 2010, Lev. X,XI, U60-68.

⁷¹ Boulter 1963, Pl. 46, M3; Civelek 2001, Lev. XXXIV, U74; Yaşar 2010, Lev. XII, U88.

⁷² Hayes 1977, Pl.34.

M.S. 1. yüzyılın sonları ile M.S. 2. yüzyılın içlerine tarihlendirilmiştir⁷³. Dışa çekik ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, aşağıya doğru genişleyen sarkık torba biçimli gövde, düz dipli bir yapıya sahiptir. Figür 41’de yer alan unguentariumu farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız M.S. 1. yüzyılın sonlarına doğru tarihlendirilmiştir⁷⁴. Dışa çekik ağız kenarlı, silindirik boyunlu, geniş çaplı gövde, içbükey dipli bir yapıya sahiptir. Figür 42-43 arasında yer alan unguentariumları farklı buluntu grupları ile karşılaştırdığımız da M.S. 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir⁷⁵. Dışa çekik ağız kenarlı, uzun silindirik boyunlu, aşağıya doğru genişleyen, koni şeklinde sarkık gövde, düz dipli bir yapıya sahiptir.

4. SONUÇ

Nevşehir Müzesi’ne çeşitli yıllarda satın alma yolu ile kazandırılmış olan bir grup pişmiş toprak unguentarium, çalışma konusu olarak seçilmiştir. Çalışma kapsamına toplam 43 tane tüm unguentarium dahil edilmiştir. Unguentariumların 9 tanesi İğ formlu, 34 tanesi ise Torba formludur. En erken unguentarium M.Ö. 3. yüzyıl başlarına ait olup en geç unguentarium M.S. 2. yüzyıl içlerine verilmiştir. Genel olarak Roma Dönemine ait unguentariumların yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Nevşehir Müzesi’nde bulunan unguentariumlar çeşitli yıllarda satın alma yolu ile kazandırılmış olduğundan belli bir bölge ve stilinden bahsetmek zordur. Yan buluntuları hakkında bilgi sahibi olmamız nedeniyle eserleri, temel araştırma metotlarından biri olan yakın merkezlerdeki benzer buluntular ile karşılaştırma yoluna gidilmiştir. Bu sebeple çalışmada söz konusu eserleri genel dönemler içerisinde değerlendirdik. Sonuç olarak da eserler, göreceli genel kronolojik dönemler içerisinde ele alınmışlardır.

⁷³ Bruneau 1970, Fig. 117, 61.15; Günay 1989, Levha XXVI, c.; Hayes 2003, 448, 460, No. 60, Fig. 6.

⁷⁴ Dündar 2006, Lev. XXIII, Kat. No. U137; Saraçoğlu 2011, Çiz. 44, U44; Robinson 1959, Lev. 5, G 98.

⁷⁵ Isings 1957, Form 82, 82 A1; Lafli 2003, Fig. 7b; Lightfoot-Arslan 1992, 37.

KAYNAKÇA

- Akurgal, M., *Korinth Seramiği M.Ö. 750 – 550*, İstanbul Rotary Kulübü, İstanbul, 1997.
- Anderson-Stojanović, V. R., *The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria*, AJA 91, 105-122, 1987.
- Arslan, M. - Lightfoot, C.S., *Anadolu Antik Camları: Yüksel Erimtan Koleksiyonu*, Ankara, 1992.
- Åström, P., *Two Unguentaria and an Obol*, Opuscula Atheniensia 7, 187-190, 1964.
- Baldıran, A., *Stratonikeia'dan Unguentariumlar*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi S. 4, 335-356, 1998.
- Bilde, P. G. - Poulsen, B., *The Temple of Castor and Pollux II, 1. The finds*, 2008.
- Boardman, J., *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları*, Homer Yayınları, İstanbul, 2002.
- Boardman, J., *Siyah Figürlü Atina Vazoları*, Homer Yayınları, İstanbul, 2003.
- Bruneau, P., *Tombes d'Argos*, BCH 94, 437-531, 1970.
- Bucovala, M., *Necropole Elenistice La Tomis*, 1967.
- Camilli, A., *Ampullae. Balsamari Ceramiche di età Ellenistica e Romana*, Rom: Fratelli Palombi Editori, 1999.
- Civelek, A., *Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2001.
- Coldstream, J. N., *Greek Geometric Pottery: A Survey of Ten Local Styles*, Liverpool University Press, 2008.

- Daremberg, C. – Saglio, E., *Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines*, 1963.
- Dottwerweich, U., *Unguentarien mit kuppelförmiger Mündung aus Knidos*, U. Mandel – R. Özgan v.d. (ed.) *Knidos – Studien*, Band 1, 89 – 102, 1999.
- Dündar, E., *Hellenistik ve Roma Dönemleri Patara Unguentariumları*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2006.
- Edwards, G. R., *The Gordion Campaign of 1958: Preliminary Report*, *AJA* 63, 3, 263-268, 1959.
- Forti, F., *Gli Unguentari del Primo Periodo Ellenistico*, *RendNap* 37, 143-157, 1962.
- Gassner, V., , *Das Südtor der Tetragonos-Agora. Keramik und Kleinfunde*, *FiE XIII* 1, 1 1997.
- Gaucker, P., *Nécropolés Puniques de Carthage 1-2*, Paris, 1915.
- Guz-Zilberstein, B., *The Typology of the Hellenistic Coarse Ware and Selected Loci of the Hellenistic and Roman Periods*, (in *Excavations at Dor, Final Report Volume I B, Areas A and C: The Finds*, Ed. A Belfer-Cohen, A. Ben –Tor, Y. Tsafir), Jerusalem, 1995.
- Günay, G., *İzmir Müzesi'nde Bulunan Unguentariumlar*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1989.
- Hayes, J. W., *A New Type of Early Christian Ampulla*, *BSA* 66, 243-248, 1971.
- Hayes, J. W., *Late Roman Pottery*, British School at Rome, 1972.
- Hayes, J. W., *Excavations at Saraçhane in İstanbul 2, The Pottery*, Princeton, 1992.
- Hayes, J. W., *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*, London, 1997.
- Hayes, J. W., *Hellenistic and Roman Pottery Deposits from the Saranda Kolones Castle Site at Paphos*, *BSA* 98, 447-516, 2003.

Hellström, P., *Pottery of Classical and Later Date Terracotta Lamps and Glass*, Labraunda Vol. II, Part 1, 1965.

Isings, C., *Roman Glass From Dated Finds*, Djakarta, 1957.

Jones, F. F., *Hellenistic and Roman Periods Pottery*, Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, V. I, The Hellenistic and Roman Periods, Goldman H. (ed.), New Jersey, 1950.

Khairy, N. I., *Nabataean Piriform Unguentaria*, Bulletin of the American Schools of Oriental Research, No. 240, 85-91, 1980.

Kızıl, A., *1990–2005 Yılları arasında Mylasa’da Kurtarma Kazıları Yapılan Mezarlar ve Buluntuları Üzerine Genel Bir Değerlendirme*, Die Karer und die Anderen, Internationales Koolloquium an der Freien Universität Berlin 13. Bis 15. 397–461, 2005.

Knigge, U., *Der Südhügel, Kerameikos IX*, Berlin, 1976.

Kunisch, N., *Grabfunde aus dem Stadtgebiet von Bergama*, Pergamon Gesammelte Aufsätze, PF I, Berlin, 1972.

Laap, P. W., *Palestinian Ceramic Chronology*, New Haven, 1961.

Laflı, E., *Unguentari Romani D’argilla Dalla Psidia (Turchia Occidentale)*, Quaderni Friulani di Archeologia. Societá friulana di archeologia XIII, 235- 252, 2003.

Ölmez, F., *Tralleis Nekropolünden Bir Mezar ve Buluntuları*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2000.

Özdoğan, M., *Neolitik Çağ Çanak Çömleksiz*, Tarih Öncesinden Demirçağı’na Anadolu’nun Arkeoloji Atlası, ArkeoAtlas, 78-97, 2011.

Özhanlı, M. - Fırat, M., *Side Unguentariumları Işığında Dinin Kapların Kullanım Alanları Üzerindeki Etkileri*, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 23, 7-30, 2011.

Pemberton, E. G., *Ten Hellenistic Graves in Ancient Corinth*, Hesperia 54, 3, 271-307, 1985.

Pollitt, J. J., *Art in the Hellenistic Age*, Cambridge University Press, 1986.

Robinson, H. S., *Pottery of the Roman Period: Chronology*, The Athenian Agora, Vol. 5, Pottery of the Roman Period: Chronology, Princeton, 1959.

Rotroff, S. I., *Hellenistic Pottery: Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material*, The Athenian Agora XXIX, Part 1, 1997.

Rudolf, W., *Hellenistic Fine Ware Pottery and Lamps from above the house with Idols at Mycenae*, BSA 73, 213 – 234, 1978.

Sams, G. K. - Voigt, M. M., *Work At Gordion in 1988*, KST XI.II, Ankara: 77-106, 1990.

Saraçoğlu, A., *Hellenistic and Roman Unguentaria from the Necropolis os Tralleis*, *Anatolia* 37, 1-42, 2011.

Sevin,V., *Anadolu Arkeolojisi*, Der Yayınları, İstanbul, 1999.

Sparkers, B. - Talcott, L., *Black and Plain Ware of the Sixth, Fifth, and Fourth Centuries B.C.*, The Athenian Agora XII, Princeton, 1970.

Stern, K. B., *Inscribing Devotion and Death: Archaeological Evidence for Jewish Populations of North Africa*, 2008.

Thompson, H. A., *Two Centuries of Hellenistic Pottery*, Hesperia 3, 311-480, 1934.

Türker, A. Ç., *Myra'da Aziz Nikolaos'un Yağ Kültüyle İlişkili Seramik Kaplar*, Adalya VIII, 311-328, 2005.

Vessberg, O. - Westholm, A., *The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus*, The Swedish Cyprus Expedition Vol. IV, Part 3, Stockholm, 1956.

Wiseman, J. R. – Mano-Zissi, D., *Stobi: A City of Ancient Macedonia*, *JFieldA* 3 (3), 269-302, 1976.

Yaşar, A., *Milet Müzesi'nde bulunan Hellenistik ve Roma Dönemi Unguentariumlar*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2010.

Young, R. S., *An Industrial District of Ancient Athens*, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, Vol. 20, No. 3, 135-288, 1951.

Zoroğlu, L., *Kelenderis Mezar Buluntuları*, *Anadolu Araş* X, 455-466, 1986.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 19

Fig. 20

Fig. 21

Fig. 22

Fig. 23

Fig. 24

Fig. 25

Fig. 26

Fig. 27

Fig. 28

Fig. 29

Fig. 30

Fig. 31

Fig. 32

Fig. 33

Fig. 34

Fig. 35

Fig. 36

Fig. 37

Fig. 38

Fig. 39

Fig. 40

Fig. 41

Fig. 42

Fig. 43